

Зростання молочного імпорту призупинила війна

За старою звичкою у світі Україну ще часто вважають потужною країною-експортером молочних продуктів. Не так давно таке визначення дійсно було актуальним. В середині нульових щорічні обсяги експорту сягали 2,5 млн т в молочному еквіваленті. Потім відбулося суттєве падіння, але навіть 6 років тому цей показник ще перевищував 1 млн т.

Проте останніми роками молочний баланс в країні почав кардинально змінюватись. Виробництво молока стабільно знижувалось, споживання росло і у довоєнному 2021 році молока вже ледь вистачало для забезпечення внутрішніх потреб. Але був ще експорт, і для забезпечення балансу треба було закуповувати фактично стільки ж молокопродуктів в еквіваленті молока, скільки експортувалось. Тобто тільки за період з 2018 по 2021 рік обсяг імпорту збільшився в 6 разів, приблизно до 0,6 млн т.

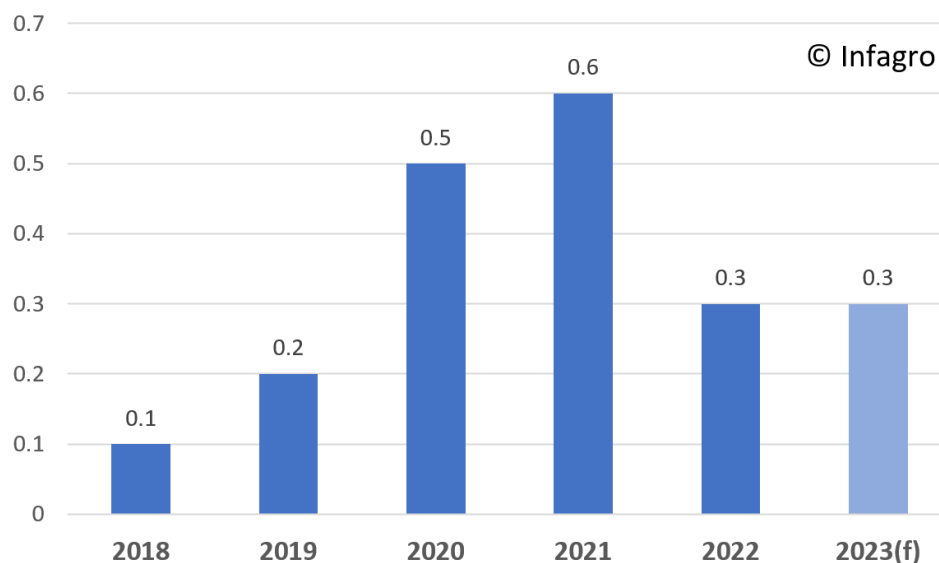

Рис. 1. Динаміка імпорту молочних продуктів у 2018-2022 в еквіваленті молока, млн т

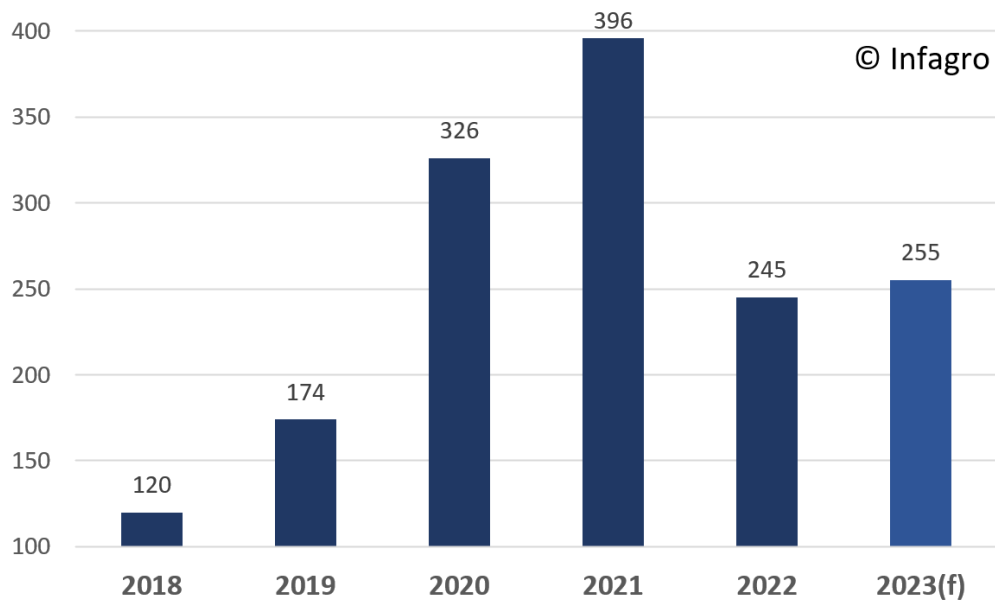

Рис. 2. Динаміка імпорту молочних продуктів у 2018-2022 в грошовому виразі, млн USD

Окрім дефіциту молока, на збільшення обсягів імпорту значний вплив мала асортиментна політика вітчизняних виробників молокопродуктів. Вони не завжди могли запропонувати широкий асортимент сирів чи свіжих молокопродуктів, які мали попит в українців, які ставали більш заможними. В результаті, на відміну від експорту, основу імпорту становили не сировинні позиції, а продукція з доданою вартістю, призначена для кінцевого споживача. Тому в грошовому виразі зростання імпорту було ще більш суттєвим, і в 2021 році він уже перевищував показник експорту на 9%.

Збільшенню обсягів імпорту також сприяв і ціновий фактор. Часто в країнах Європи, які є основними постачальниками в Україну, ціни на молокопродукти були нижчими, ніж пропонували вітчизняні виробники. Причин цьому декілька. Європейські підприємства, як правило, краще технологічно оснащені і тому собівартість переробки нижча в порівнянні з українськими. Інколи, наприклад у 2021 році, закупівельні ціни на сировину в країнах ЄС бували нижчими ніж в Україні. В Європі також стабільна фінансова система, гроші дешеві, тому там молочні заводи зазвичай закладають меншу прибуткову маржу ніж в Україні, заробляючи на обсягах.

Повномасштабне вторгнення росії у 2022 році призвело до вкрай негативних змін в молочному балансі України. Відобразилось це також і на імпорті. У перші місяці війни майже всі іноземні

постачальники полишали ринок країни, в якій іде війна. Окрім безпекових чинників, на їхнє рішення впливали і нові логістичні проблеми. Та й в цілому на тлі подорожчання молокопродуктів в Європі, їхній імпорт в Україну став просто не вигідним з точки зору прибутковості бізнесу. Торік українське молоко тривалий час було на третину дешевшим ніж в сусідніх європейських країнах. В результаті за підсумками 2022 року обсяги імпорту молокопродуктів знизились в еквіваленті молока вдвічі до рівня близько 300 тис. т, а в грошовому виразі майже на 40% до 245 млн т.

В поточному році імпорт молокопродуктів зростає, але несуттєво. А от в середньостроковій перспективі зовнішні закупки будуть збільшуватись. Українці будуть повертатися додому, споживання зростає, а набагато збільшити виробництво молочні заводи не зможуть. Для цього не буде вистачати сировини.

Сир

Основа імпорту молочних продуктів в Україну становить широкий асортимент сирів. В імпорті саме цього товару українські виробники бачать найбільшу загрозу, адже не так давно вони, не витримуючи конкуренцію, стабільно втрачали частку продажів на власному ж ринку. Наприклад, у 2021 році в структурі продажів твердих/напівтвердих сирів частка імпортової продукції перевищила 30%. А реалізація різноманітних європейських м'яких та розсільних сирів становила більше половини загального обсягу.

У 2021 році в Україну було завезено 48 тис. т сиру. Через війну та зміну ринкової кон'юнктури зовнішні закупки цього товару у 2022 році скоротилися на 36% до 31 тис. т. Починаючи з поточного року імпорт сирів почне відновлюватися і не виключено, що за кілька років перевершить рекорд 2021 року.

Традиційно в Україну завозилися елітні види сиру, пропозиція яких в Україні обмежена. Але останніми роками зростання імпорту відбувалося все ж таки здебільшого за рахунок сирів масового виробництва. Мережі на них могли заробляти більше, ніж на українських аналогах за рахунок більш низьких закупівельних цін. Окрім найбільш поширених напівтвердих сирів дуже багато завозиться в Україну і різноманітних м'яких та

розсільних сирів, які ще називають «білими». Така продукція постачається як для роздрібної торгівлі (Камамбер, Брі ...), так і для HoReCa (Моцарела, терті сири...). В значних обсягах також постачаються плавлені сири відомих і не дуже брендів.

Свіжі молочні продукти

До війни стабільно зростали й закупки свіжих молокопродуктів. У цій категорії вітчизняні виробники великої загрози не вбачали, оскільки в структурі загальних продажів вони не сягали й 5%. У 2021 році в країну було завезено 35 тис. т продуктів цієї категорії.

В структурі імпорту свіжих молокопродуктів переважають різноманітні йогурти, сиркові продукти та десерти. Але інколи бувало вигідно завозити й звичайне ультрапастеризоване молоко.

У 2022 році імпорт свіжих молокопродуктів скоротився на 35% до 23 тис. т. В поточному році значного зростання зовнішніх закупок товару не буде, але вже з наступного року можливе зростання.

Масло

Окрім сирів та свіжих молокопродуктів українські оператори неодноразово практикували імпорт масла. Це відбувалося в періоди, коли в Європі воно було дешевшим, ніж в Україні. Наприклад, у 2020-21 роках зовнішні закупки товару були не набагато меншими від продажів. У цей період було завезено майже 8 і 7 тис. т відповідно. Минулого року імпорт масла був невигідним, не будуть його закуповувати за кордоном і в поточному році.

Сухі молокопродукти і дитяче харчування

Бували також періоди, коли в Україну було вигідно завозити навіть сухе молоко та сироватку, попри те, що Україна вважається великим експортером таких товарів. Минулого року цей бізнес був неактуальним, не будуть закуповувати сухе молоко і у 2023 році, своє нікуди дівати.

Стабільний також імпорт сухих сумішей для дитячого харчування, оскільки в Україні працює тільки один виробник такої продукції. Щорічно в Україну завозять близько 1,2 тис. т сумішей, 2022 рік не став виключенням. Також в невеликих обсягах закупаються за кордоном різні білкові концентрати та лактоза, тобто продукти, які в Україні майже зовсім не виробляються.

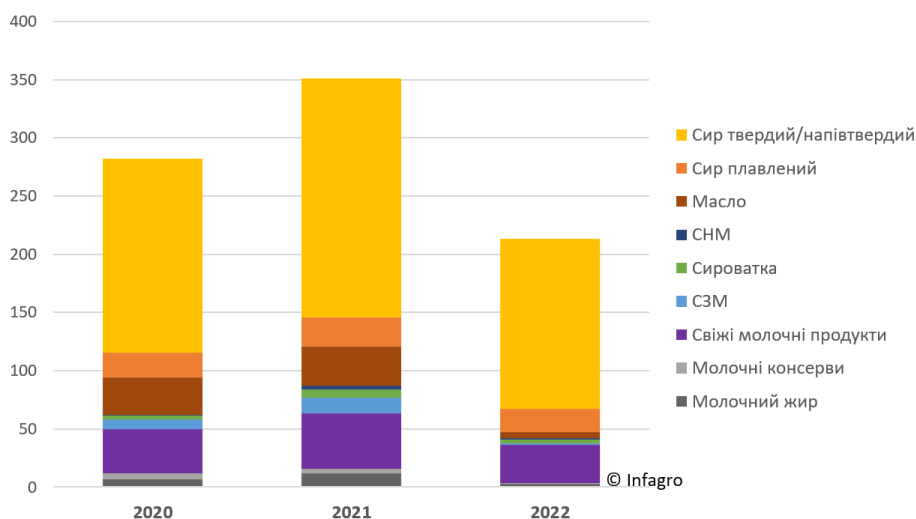

Рис. 3. Структура імпорту молочних продуктів за видами, 2020-2022

Географія імпорту

Історично так склалося, що майже весь імпорт молокопродуктів здійснюється з країн ЄС. Географічно це близько, логістика проста, асортимент продукції в Європі досить широкий. Ну і ціни також дуже часто прийнятні для українського ринку. У довоєнному 2021 році 90% всього імпорту припадало на країни ЄС, у 2022 році 98%

До війни білорусь активно намагалася заходити на український ринок молочних продуктів. Стабільно здійснювались поставки молочних консервів, були спроби продавати свіжі молокопродукти, час від часу Україна закуповувала у білорусі і сухі молочні продукти. Звичайно ж, така співпраця припинена і невідомо коли білоруські молочні продукти знову зможуть з'явитися на полицях українських магазинів.

В невеликих обсягах закупували молочні продукти у Великобританії, Швейцарії, Канаді. Свого часу досить великі обсяги масла та молочних жирів завозились в Україну навіть з далеких Нової Зеландії та США. Це виглядає трохи дивно, але бували періоди, коли масло в Україні та Європі було дуже дорогим і такий імпорт був вигідним.

Серед країн ЄС найбільший інтерес до українського ринку проявляють виробники з сусідньої Польщі, яка до речі, нещодавно намагалася заборонити імпорт до себе української агропродукції, в тому числі й молочної. У 2021 році на Польщу в загальному імпорті молокопродуктів припадало 36% в грошовому виразі, у 2022 році - 48%. Причому поляки лідирують в поставках практично всіх категорій молокопродуктів.

Не байдужі до українського ринку також виробники (здебільшого сировари) з Німеччини, Нідерландів, Франції, Італії.

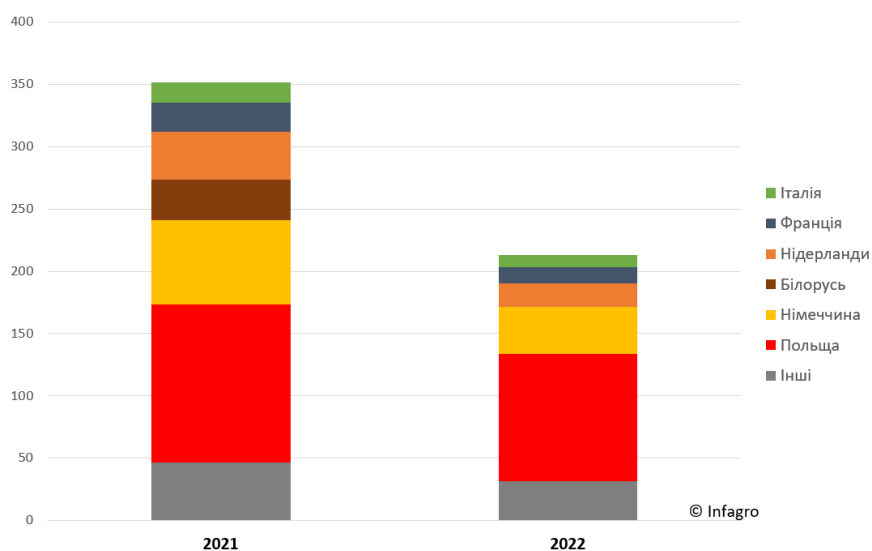

Рис. 4. Структура імпорту молочних продуктів у 2021-2022 за країною походження, тис.т

В перспективі розширення географії імпорту малоімовірно. Для постачальників з країн ЄС Україна має умови значно привабливіші, ніж інші регіони, оскільки по більшості товарних позицій для постачання в Україну вже давно немає ні квот, ні мит. Для українських постачальників в Європу такі преференції з'явилися лише минулого року і, на жаль, лише через війну.

Хочеться вірити в те, що в перспективі імпорт не буде суттєвим, що вітчизняні виробники з часом зможуть запропонувати українським споживачам високоякісну продукцію в широкому асортименті та дешевшу за імпортні аналоги.

ІНФАГРО

Цю публікацію було створено за підтримки Швейцарії в рамках швейцарсько-української програми «Розвиток торгівлі з вищою доданою вартістю в органічному та молочному секторах України», що впроваджується Дослідним інститутом органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія) у партнерстві із SAFOSO AG (Швейцарія). Відповідальність за зміст цієї публікації несе виключно автор(и). Точка зору автора(ів) не обов'язково відображає точку зору SECO, FiBL, SAFOSO AG, www.qftp.org.